

Fotografie

*„Naše láska spočívá v tom,
že svou ženu nedáme jinému.“*

Duško Trifunović

Nevím, jak je to jinde, ale v Evropě je to takhle: Rick se trápí, protože Irma miluje Laszla. Ví, že miluje i jeho, ale přesto zůstává věrná Laszlovi. Rick sní o tom, že mu Irma bude věrná, a nestací mu, že ho jenom miluje. Stejný příběh v různých variacích jste slyšeli, viděli nebo přečetli tisíckrát. Klíčem ke každé lásce je věrnost. O ní se moc nepřemýšlí. Jednoduše se předpokládá. A kdyby nebylo věrnosti, asi by nebylo ani nešťastných lásek. Ostatně ani šťastných.

Mezi sousedy byli obvykle Senka a Mašo bráni za příklad šťastné lásky. Ona nemohla mít děti, ale on jí to nevýčítal, jak to balkánští muži zpravidla dělávají. Senka pracovala na poště a Mašo byl vodoinstalatér. Ona vždycky říkala „můj Mašo“ a on „moje Senka“. Jejich příběh by nebyl zajímavý, kdyby nezačala válka, tak jako nejsou zajímavé ani příběhy o dlouhém a setrvalém štěstí.

S prvním granátem, který dopadl na město, se Mašo přihlásil do Územní obrany. Senka z toho příliš radost neměla, ale bylo jí jasné, že není jiná možnost, jak zachovat jejich jednopokojový Eden. Bála se jen pomyslet na odchod z města, protože byla přesvědčena, že by nové místo vytvořilo nové okolnosti i nový příběh s nejspíš změněnými hlavními rolemi.

Jednoho rána přišel neznámý člověk v uniformě a se zablácenými holínkami na nohou. Pevně ji objal a zašeptal, že Mašo zahynul. Na stole nechal papírovou tašku s jeho věcmi: kapesníkem, vojenskou průkazkou, hodinkami, futrálem na brýle a peněženkou. Poré, co uplynuly dny prvního zármutku, které jsou vždy spíše obrádem než truchlením, a kdy je třeba zůstat rozvázný

už i proto, že zvědavé oči soustrastníků číhají na každou slzu, Senka položila před sebe všechno, co jí vrátili domů místo Maša. Dorýkala se předmětů jednoho po druhém a nakonec otevřela peněženku. Uvnitř našla padesát německých marek (peníze, které má obezřetněný člověk vždy u sebe) a hromadu papírků s telefonními mi čísly a instalatérskými poznámkami. V plastovém okénku byla její fotka. V peněženkách to okénko slouží jenom k tomu, aby vám v samoobsluze před pokladnou neznámí lidé na chvíli nahlédli do soukromí. Ale peněženka měla i onu tajnou neviditelnou příhrádku. Senka nahlédla i do ní a našla – fotku neznámé dívky. Na zadní straně bylo napsáno: „Navždy tvoje Mirsada.“ Rukopis byl zpodobný s mnoha kudrlinkami.

Nazítří Senka oznámila sousedům, co jí „ti mizerové z brigády udělali“. Rozzlobeně, pak zlostně a nakonec plačtivě ukazovala inkriminovanou fotografii a ženy se podívaly a kroutily hlavami. Utěšovaly ji akorát tak k východovým dveřím a pak začínalo pomlouvání. Vlastně byli všichni šťastní, samozřejmě kromě Senky, že ani Mašo nebyl „světec“, a potajmu jí říkali chudinka, protože tak otevřeně příznala svou „hanbu“, ve kterou navíc ani nevěřila.

Když po patnácti dnech přišli mladíci z brigády „s balíkem pro ženu padlého bojovníka“, Senka jim odmítla otevřít. Křičela za zavřenými dveřmi, proklínala a vyhrožovala. Sousedé se domnívali, že už se zbláznila, když odmítá humanitární pomoc. Tahali vojáky za rukávy, aby jim balík nechali, že ho Sence předají, až se uklidní.

Jak čas plynul, Senka u všech začala vzbuzovat místo soucitu spíše posměch. Její příběh o podstrčené fotografii, který už měl stovky zápletek, nechtěl nikdo dál poslouchat. Stále znovu se pokoušela dotvořit příběh tak, aby v něm její Mašo zůstal čistý. Každý den musela přijít s novými detaily. Včerejší důvody bleskurychle tály před dnešními pochybami. Ale příběh o šťastné

lásce nakonec vždycky zvítězil. Stálo jí za to obětovat všechno, dokonce i rozum. Kromě toho příběhu neměla Senka ve válečném městě, zbaveném jakékoli naděje, nic.

Nevím, co se dělo dál, protože jsem odesel ze Sarajeva, ale to už ani není důležité. Potvrdilo se, že věrnost se zase stala základním principem lásky, snad i důležitějším než láska sama. Ale to, co přesahuje hranice tohoto příběhu, je potřeba konstruovat fabuli, vytvořit rámec, který by odůvodnil život sám a který by mu nakonec dal nějaký smysl.

Lidé, kteří o té válce píší, aniž by chtěli dosáhnout nějakého postavení, aniž by toužili po osobním prospěchu za každou cenu, tedy lidé, kterých je velmi málo, ale přece jen jsou, činí vlastně stejnou věc, jako činila Senka. Bez jakéhokoli účelu pro sebe nebo pro jiné se zoufale snaží zachovat rozpadlý obraz světa. Preciznost v popisech a nekonečné výčty, konstrukce, které urážejí „veřejnost“, texty, které pravověrní označují za národní zradu, to všechno je jen marné úsilí najít v Pravdě důvod pro setrvávání ve vlastní kůži. Ve chvílích, kdy je všechno ostatní ztraceno, je věrnost to jediné, v co mohou věřit. Až budou ti k tomu kompetentní psát dějiny, pouze lidé jako Senka se budou vzpírat jejich lži.

Cestování

Stane se, že se probudíš uprostřed noci v nějakém pokoji, který není tvůj, s pohledem na ruměná mužská chodidla, za hřmotného, těžkopádného zvuku něčího chrápání. Nejdříve nevíš, proč tady jsi, otráseš se nad obrazy, který nepoznáváš, a nakonec se probudíš úplně. Tehdy už si vzpomínáš, co tě sem přivedlo, příležitost obvykle nebývá nepřijemná, ale hlava už ti funguje jako zdivočelý stroj a spánek je nesnesitelně daleko. Je těžké přestat nespavost na tomto neznámém místě, kde kromě myšlenek není nic tvého. Ten na vedlejší posteli si spokojeně chrochtá, bez rytmu a melodie, jako by nikdy neměl přestat. Noc je dost dlouhá a bdělost dost jasná na to, abys do rána obeplul všechny svoje děsy a probudil se tak nějak šedivý. Jenom v takovýchle situacích pochopíš, jak sám sobě nedostačuješ bez všech těch nepatrných i velkých věcí, které v pauze mezi sny a cestováním znamenají tvůj život. Po hotelové nespavosti, zvlášť když na vedlejší posteli spí někdo neznámý, už se ti cestovat nechce. Ráno jsi pro všechny vzdálený a cizí, chladně se loučíš, aniž bys zanechal telefon a adresu, jiný, než ses jim zdál věřejšího večera a všechny předchozí dny. Zůstávají za tebou vážné tváře, promatněné náznaky přátelství a nejasná matná pochybnost. Nikdo neví a ani nemusí vědět, že ses jen zatoužil vrátit do světa, který znáš. Neznámé krajiny, noví lidé a města tě zajímají jen do toho okamžiku, kdy – kdoví proč – v nich rozpoznáš pustinu.

Jurišicovi proplakali před odjezdem celé noci. Děda, babička, dcera a vnuk. Starý muž se podíval na nevybitý strop, vzpomněl si na sáčky s barvou, které stojí na půdě už dva roky, a rozvzlykal se. Jeho žena si při uklízení právě umylé dřezy do skříně uvědomila, že už ji nikdy nevezme do ruky, a přidala se k němu. Dcera opakovala, že nejdůležitější je přece život, a naříkala, asi nad svým tvrzením. Vnuk plakal, protože plakali